

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Κοινωνία & Υγεία

Εισαγωγή – μεθοδολογία φροντιστηρίων και ασκήσεων

Άντα Μαρκάκη, Ρένα Μάρκατζη, Κατερίνα Σαρρή
Τμήμα Ιατρικής

Στόχοι Φροντιστηρίου

1

Κατανόηση της
βασικής
λειτουργίας των
δομών υγείας

(πρωτοβάθμιας,
δευτεροβάθμιας,
τριτοβάθμιας
φροντίδας υγείας)

**και των
κοινοτικών
υποστηρικτικών
δομών**

(ΚΕ.ΚΟΙ.Φ.Α.Π.Η,
Π.Β.Σ., Κ.Η.Φ.Η.,
κ.α.)

2

Εξοικείωση με
ρόλους
διαφόρων
επαγγελματιών
υγείας και την
ομάδα υγείας

(πχ. γιατρούς,
νοσηλεύτες,
επισκέπτες υγείας,
μαίες, κοινωνικούς
λειτουργούς,
ψυχολόγους,
εργοθεραπευτές,
φυσιοθεραπευτές
κ.α.)

3

Εκπαίδευση στην

A) ολιστική
προσέγγιση

B) διεπιστημονική
συνεργασία

(ασθενο-κεντρική
θεώρηση των
προβλημάτων υγείας
που απασχολούν τον
ασθενή και την
οικογένεια
και πώς οι κοινωνικοί
προσδιοριστές την
επηρεάζουν)

Κοινωνικοί Προσδιοριστές της Υγείας

- Φύλο
- Ατομικά γενετικά χαρακτηριστικά
- Εισόδημα, κοινωνική θέση, επάγγελμα
- Εκπαίδευση
- Φυσικό περιβάλλον
- Κοινωνικά δίκτυα
- Τρόπος ζωής
- Υπηρεσίες υγείας

Φτώχεια και αποκλεισμός απειλεί 26.000.000 παιδιά & νέους στην ΕΕ

- Κοινωνικό χάσμα στην Ευρώπη μεταξύ βορρά και νότου, αλλά και νέων και ηλικιωμένων
- Οι περιορισμένες προοπτικές για σημαντικό τμήμα της ευρωπαϊκής νεολαίας, σε κάθε χώρα, διευρύνουν σημαντικά τον κίνδυνο μελλοντικής φτώχειας και αποκλεισμού για άτομα νεαρής ηλικίας
- Οι νέοι που κερδίζουν λιγότερο από 60% του μέσου εισοδήματος, υποφέρουν από σοβαρές υλικές ελλείψεις ή μεγαλώνουν σε σπίτια όπου ουσιαστικά δεν υπάρχει εισόδημα

Υγειονομικοί δείκτες στην Ελλάδα της κρίσης*

- Περίπου 800.000 πολίτες χωρίς πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη
- Αύξηση παιδικής θνησιμότητας
- Εκτίναξη κρουσμάτων AIDS
- Αύξηση αυτοκτονιών
- Επανεμφάνιση ελονοσίας και φυματίωσης
- Αύξηση κατά 21% στις θνησιγένειες μεταξύ 2008 και 2011

**Alexander Kentikelenis, Marina Karanikolos, Aaron Reeves, Martin McKee, David Stuckler. Greece's health crisis: from austerity to denialism. Lancet, 2014; 383:748–53.*

Πρόσβαση και επίπεδο υγείας του πληθυσμού στην Ελλάδα*

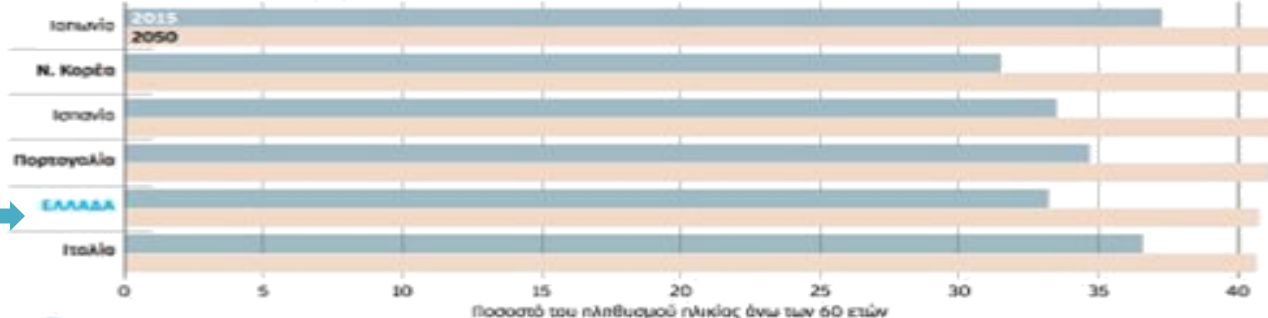
- Μειωμένη πρόσβαση σε προγεννητικές υπηρεσίες
➡ 43% αύξηση βρεφικής θνησιμότητας μεταξύ 2008-2010
- 20% μείωση κρατικής χρηματοδότησης για την ψυχική υγεία μεταξύ 2010-2011, και 55% μεταξύ 2011-2012.... ➡ αύξηση μείζονος κατάθλιψης από 3,3% το 2008 σε 8,2% το 2011, με την οικονομική δυσπραγία ως σημαντικό παράγοντα

**Alexander Kentikelenis, Marina Karanikolos, Aaron Reeves, Martin McKee, David Stuckler. Greece's health crisis: from austerity to denialism. Lancet, 2014; 383:748-53.*

Κοινωνικοί προσδιοριστές και Υγεία (4)

Οι συνέπειες της γήρανσης στο επίπεδο υγείας ενός πληθυσμού

Στις 6 χώρες με ταχύτερη γήρανση

- ΥΓΕΙΑ**
Κατάταξη στην 22η θέση
Προσδόκωμο ζωής
Το έσομα άνω των 60 ετών εκτιμάται ότι θα ζήσουν άλλα **24** έτη
Ποσοστό ζωής
Το **17,4** από το **24** χρόνια θα είναι με καλή υγεία
- ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**
Κατάταξη στην 28η θέση
Συνταξιοδοτική κάλυψη
Το **77,4%** των στήμων άνω των 65 ετών παίρνει σύνταξη
Μέσο εισόδημα
€23.258
Δείκτης φτώχειας ηλικιωμένων
7,7% των στήμων ηλικίας άνω των 60 ετών έχουν εισόδημα κάτω από το μισό του μέσου εισοδήματος της χώρας

3 εκατ. Έλληνες το 2050

θα είναι άνω των 60 ετών

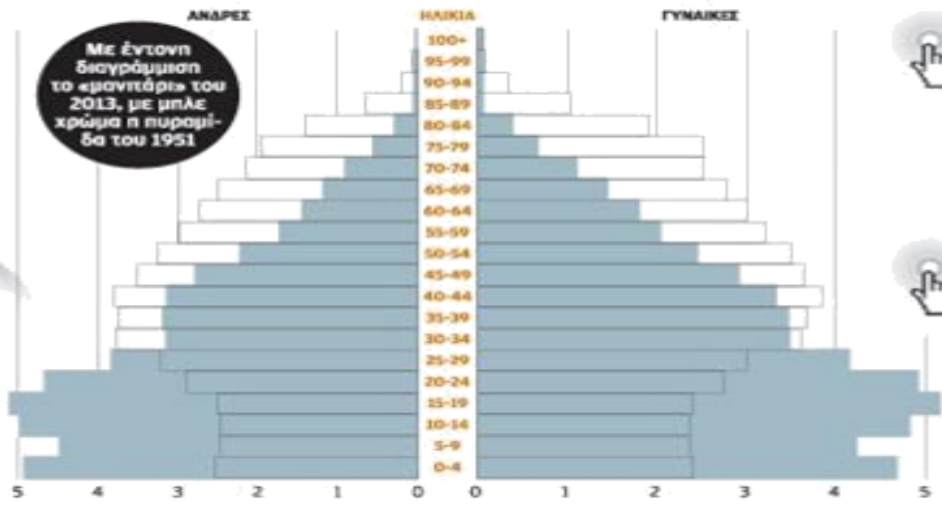

Η Ελλάδα γερνάει...

Οι επιστήμονες κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, παρακεπρίζοντας την κατάσταση μη αναστρέψιμη, επισφραμίζοντας ότι το κρίσιμο ζήτημα του δημογραφικού θέτει σε κίνδυνο το μέλλον των συντάξεων αλλά και των μεταρρυθμίσεων του ασφαλιστικού.

Το... «πυρηνικό μανιτάρι»

Η πυραμίδα του πληθυσμού της Ελλάδας το 1951 γίνεται «πυρηνικό μανιτάρι» το 2013

Με έντονη διαγράμμιση το «μανιτάρι» του 2013, με μπλε χρώμα η πυραμίδα του 1951

- ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ**
Κατάταξη στην 87η θέση
Αποσκόληση ηλικιωμένων μόλις το **35,6%** των στήμων ηλικίας μεταξύ 55 και 64 αποσκόλεται
Μορφωτικό επίπεδο μόλις το **31,3%** των στήμων ηλικίας άνω των 60 ετών έχει δευτεροβάθμια ή ανώτερη εκπαίδευση
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**
Κατάταξη στην 91η θέση
Ασφάλεια μόλις το **48%** των στήμων άνω των 50 ετών νιώθει ασφάλεια να περπατά μόνο τη νύκτα
Ελευθερία του πολιτί το **39%** των στήμων άνω των 50 ετών είναι ικανοποιημένο από την ελευθερία επιλογών στη ζωή του

PHOTOS: HelpAge International, Scanberg, EUSA

Η ΕΛΛΗΝΟΓΡΑΦΙΑ

Επιστημονικό πεδίο – Ονοματολογία Μεθοδολογίας

Ιατρική Ανθρωπολογία
ή
Κοινωνική Ανθρωπολογία της Υγείας
με εργαλείο την
Συμμετοχική Παρατήρηση

Ιατρική Ανθρωπολογία

Ιστορία – Σκοπός:

- Αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ (πριν 30 χρόνια) λόγω αυξημένου ενδιαφέροντος ιατρών και επαγγελματιών υγείας σε **κοινωνικές προσεγγίσεις της ασθένειας** (πχ. πολιτισμικά κοινωνικά συστήματα, συγκρούσεις εξουσίας μεταξύ ιατρών/νοσηλευτών/ασθενών, το νόημα της ασθένειας και η έκβασή της)
- Σκοπός: να αυξήσει την αποτελεσματικότητα της νοσηλείας και ιατρικής πράξης, λαμβάνοντας υπόψη την **πολιτισμική ταυτότητα** του ασθενή και το **πώς αυτός βιώνει γνωστικά/συναισθηματικά/κοινωνικά** την αρρώστια, ασθένεια και νόσο, τις συνέπειες και την διαχείρισή τους από τον ίδιο, την οικογένεια και το σύστημα υγείας

Ποιοτική Μεθοδολογία (1)

- Οι πληροφορίες ή τα δεδομένα δεν μετατρέπονται σε αριθμούς αλλά **σχολιάζονται και αξιοποιούνται ως λεκτικά σύνολα** (π.χ. ιστορική έρευνα, έρευνα δράσης, μελέτη περίπτωσης, ανάλυση περιεχομένου, εθνογραφική έρευνα)
- Λεπτομερειακή σε βάθος περιγραφή λίγων περιπτώσεων που στοχεύουν στην **ερμηνεία από τη σκοπιά των υποκειμένων και όχι του ερευνητή**

Ποιοτική Μεθοδολογία (2)

- Χρησιμοποιείται στην Εφαρμοσμένη Ιατρική Ανθρωπολογία (*applied medical anthropology*)
- Εστιάζει στις δυτικές κοινωνίες, σε συστήματα υγείας και στις επιμέρους δομές τους
- Εμπεριέχει μεθόδους συνέντευξης βάση δομημένου ή ημι-δομημένου ερωτηματολογίου και σε βάθος συζήτηση
- Περιλαμβάνει εθνογραφική συμμετοχική παρατήρηση (*ethnographic participant observation*)

Εθνογραφία

- Η τεχνική που περιγράφει την **καθημερινότητα** σε μια κοινωνική ομάδα ή έναν πολιτισμό
- Στόχος: “from the native’s point of view”
ethno-graphy: **η καταγραφή της εντόπιας γνώσης***
- Μοιάζει με την τεχνική που χρησιμοποιείται από ερευνητή δημοσιογράφο, ο οποίος παίρνει συνεντεύξεις, αναζητάει αρχεία, εκτιμώντας την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των μαρτυριών

*Πασχαλιώρη Β, Μίλεση Χ. Η ποιοτική μέθοδος της «συμμετοχικής παρατήρησης»: επισημάνσεις και προβληματισμοί. www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/.../020-033.pdf

Συμμετοχική παρατήρηση

- Τεχνική ανθρωπολογικής έρευνας
- Ιστορικά συνδέεται με τον **Bronislaw Malinowski** (1914-1922)
 - Υιοθέτησε εκτεταμένη έρευνα πεδίου (fieldwork) βάζοντας εαυτόν στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων που ερευνούσε
 - Εκμάθηση τοπικής γλώσσας/ τεκμηρίωση κάθε πτυχής της τοπικής κοινωνίας – καθημερινότητας
 - Ελαχιστοποίησε την παρέμβαση της παρουσίας του, και είχε πλήρη εκτίμηση της πολιτιστικής αξίας της κοινωνικής ομάδας που μελετούσε
 - Οι κοινωνίες μετατρέπονται από τόποι συλλογής σε τόπους – αντικείμενα κατανόησης

Εργαλεία έρευνας (1)

Εφαρμογή “Συμμετοχικής παρατήρησης” στο πλαίσιο της άσκησης

Κατά την επίσκεψη σε μια υπηρεσία/δομή, αφιέρωσε χρόνο παρατηρώντας τι γίνεται γύρω και κράτησε σημειώσεις για:

- Κατάσταση κτιριακής υποδομής, εξοπλισμού
- Χώρος αναμονής και εξυπηρέτησης ασθενών/συνοδών
- Λεκτική – μη λεκτική συμπεριφορά προσωπικού (συνομιλία ιατρού ή άλλου επαγγελματία υγείας με ασθενείς ή συνοδούς)
- Οργανωσιακή κουλτούρα (τι ατμόσφαιρα επικρατεί, συνεργασία, αλληλοεκτίμηση, ενδιαφέρον)
- Ικανοποίηση ασθενών-συνοδών

Εργαλεία έρευνας (2)

- Οι σημειώσεις που κρατήσατε απλά δείχνουν «τι συμβαίνει», μέσα από αυτό που εσείς αντιλαμβάνεστε όταν παρατηρείτε (υποκειμενικές παρατηρήσεις)
Στην ουσία έχετε έναν ρόλο (φοιτητής) και δεν είστε ένας ουδέτερος παρατηρητής
Μπορεί να ξεκινήσετε με προκατάληψη (bias) όπως όλοι οι ερευνητές στο «πεδίο» με βάση τι ιδέα είχατε πριν επισκεφθείτε την δομή
- **Κάνετε ανοικτές ερωτήσεις** (δηλ. κουβεντιάστε) για να καταλάβετε τι σκέφτονται οι άλλοι και **διασταυρώστε** τις πληροφορίες

Πρόσβαση στο ερευνητικό πεδίο

- Χρειάζεται επίσημη άδεια από τους αρμόδιους προϊσταμένους πριν την επίσκεψή σας (και έχει δοθεί με την φροντίδα μας), ενημερώθηκαν γραπτά και προφορικά για τον σκοπό της επίσκεψής σας και την ακολουθούμενη μεθοδολογία.

[Π.χ. στο νοσοκομείο από τους διοικητικούς διευθυντές, τομεάρχες, ιατρική/νοσηλευτική υπηρεσία].

- Συστηθείτε και εξηγείστε το λόγο που είστε εκεί και κάνετε τις συγκεκριμένες ερωτήσεις
- Μην ενοχλείτε στους χώρους επίσκεψης (είστε φιλοξενούμενοι)

Βιβλιογραφία

1. Alexander Kentikelenis, Marina Karanikolos, Aaron Reeves, Martin McKee, David Stuckler. Greece's health crisis: from austerity to denialism. *Lancet*, 2014; 383:748–53.
2. Charlotte Seymour-Smith. *Macmillan Dictionary of Anthropology* (1992).
3. Roger Sapsford, Pamela Abbott. *Research methods for nurse and the caring professions*. Open University Press (1992).
4. John M. Johnson. *Doing field research*. The Free Press (1978).
5. David M. Fetterman: *Ethnography Step by Step*. Applied Social Research Methods Series. Vol.17. Sage Publications (1989).
6. Πασχαλιώρη Β, Μίλεση Χ. Η ποιοτική μέθοδος της «συμμετοχικής παρατήρησης»: επισημάνσεις και προβληματισμοί.
www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/.../020-033.pdf

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Όχι Παράγωγο Έργο 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

- Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:
 - που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
 - που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
 - που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο
- Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Κρήτης, Άντα Μαρκάκη, Ρένα Μάρκατση, Κατερίνα Σαρρή 2015. «Κοινωνία και Υγεία. Εισαγωγή – μεθοδολογία φροντιστηρίων και ασκήσεων». Έκδοση: 1.0. Ηράκλειο 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://opencourses.uoc.gr/courses/course/view.php?id=360>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.